

Göteborgs Stad Social resursförvaltning

Att göra en polisanmälan – vad händer sen?

Sammanfattning av seminarium om rättsprocessen

Plats: Scandic Crown i Göteborg, 7 november 2014

Arrangör: Social Resursförvaltning, Göteborgs Stad, i samarbete med Polisen och Åklagarmyndigheten.

Föreläsare: Birgitta Dellenhed, chef för ungdomssektionen vid Polismyndigheten i Västra Götaland, och Jenny Alrud, åklagare vid Göteborgs åklagarkammare, specialiserad på relationsbrott och brott mot barn.

Inledning

Birgitta Dellenhed och **Jenny Alrud** berättade om hur rättssystemet fungerar och vad som händer efter en polisanmälan. Syftet med seminariet var att ni som i er yrkesroll möter människor som kan vara brottsutsatta, får kunskap om rättsprocessen. Då kan ni känna er tryggare i att stötta en brottsutsatt att polisanmäla och även stötta personen genom processen.

De båda påpekar att det är viktigt att alltid anmäla brott, även om det inte alltid går att bevisa att brott har begåtts eller vem som har gjort det.

- Även om inte rätten kan utdöma ett straff för brottet är processen ändå viktig för att visa att samhället reagerar och lyssnar på den utsatte och därmed visar att detta är fel, menar de.
- Jag har aldrig haft en förhandling där målsäganden (den utsatta) har sagt att det inte var värt det, även om det inte blir fällande dom, säger Jenny Alrud.

Rättsväsendet består av:

- Polismyndigheten
- Åklagarmyndigheten
- Domstolsväsendet
- Rättsmedicinalverket
- Ekobrottsmyndigheten
- Kriminalvården

Varför är det viktigt att anmäla brott?

- Anmälan är en förutsättning för att det ska vara möjligt att klara upp brottet
- Att anmäla innebär en personlig upprättelse

- Det är lättare att få tillbaka stulna saker
- Det är viktigt för att brottsstatistiken ska vara rättvisand, för att man ska kunna se trender i samhället och för att förebygga brott
- Att polisanmäla är ofta ett krav för att försäkringsbolagen ska betala ut ersättning

Birgitta berättar om ett exempel där en kvinna som blivit utsatt för ett våldsamt rån mådde mycket dåligt efter brottet och inte kunde sova för att hon var rädd och upplevde "demoner". Efter rättegången, när hon hade sett förövarna ställas till svars och fått berätta om sin upplevelse, blev hon av med sina demoner och kunde sova igen. Bara själva rättegången betydde alltså mycket för henne.

Hur går det till att anmäla ett brott?

Ett brott kan anmälas till Polisen på många olika sätt, till exempel genom att ringa, mejla eller gå till polisstationen, och det spelar ingen roll hur man gör. Det är viktigt att tänka på att den som anmäler inte behöver veta hur brottet rubriceras utan ska bara beskriva vad som har hänt. Anmälaren behöver inte heller minnas allting och inte heller lyfta fram bevis vid anmälningstillfället.

- Känner man att man har blivit utsatt för brott ska man anmäla och berätta om vad som har hänt. Det är inte anmälarens sak att veta hur brottet betecknas, vem som utfört det eller att hitta bevis, utan det är polis och åklagares ansvar att driva ärendet och ta fram fakta, säger Jenny.

Av media kan vi ofta få bilden av att det är farligt att anmäla brott och att vittna, det vill säga att den som anmäler eller vittnar blir utsatt för hot. Birgitta och Jenny påpekar att det är mycket ovanligt att det inträffar och att vi alla behöver hjälpas åt att förändra mediebilderna. Media skriver ju bara när det inträffar hot och våld mot vittnen eller anmälare.

- Vi som representanter för samhället måste vara förebilder och inte sprida tankar om att det är farligt, utan vi måste uppmuntra till att polisanmäla brott och våga vittna, säger Birgitta.

Vad händer när en anmälan är gjord?

- Efter att polisen har upprättat en anmälan beslutar polis eller åklagare om huruvida en förundersökning (brottsutredning) ska inledas.
- Det räcker att det finns "skälig anledning att anta att brott har begåtts".
- Förhör hålls med målsäganden och vittnen
- Tekniska bevis hämtas in
- Kallelse/hämtning av misstänkt till förhör
- Eventuellt fler förhör med de berörda

- Förundersökningsledaren tar ställning till om utredningen ska färdigställas och i så fall får den misstänkte information om allt som framkommit. Det kallas slutdelgivning.

En förundersökning som läggs ned, på grund av exempelvis brist på bevis, är inte stängd för alltid utan kan återupptas om ny information kommer fram.

Vid exempelvis relationsbrott finns det oftast inga vittnen som varit med och sett själva händelsen. För att bidra med vittnesmål krävs dock inte att vittnet själv måste ha sett brottet, utan det räcker med att denne har hört den utsatte berätta om sin situation.

Många upplever att brottsutredningar alltid tar lång tid och förstår inte varför. Jenny berättar att det bland annat beror på att det måste hållas många förhör.

- Det måste hållas förhör med alla inblandade och varje gång någon kommer med ny information måste den nya informationen tas upp med övriga som blivit förhörda. Förhörprocessen kan därför ta lång tid. Ibland händer det också att någon rest utomlands och då måste vi vänta tills den kommer tillbaka.

Vem gör vad under förundersökningen?

Det är oftast **Polisen** som leder förundersökningen under spaningskedet, det vill säga när det utreds vem som är skyldig till brottet. Även när någon skäligen kan misstänkas för brottet leder Polisen utredningen men åklagaren tar över i vissa fall. Åklagaren leder alltid förundersökningen:

- när den misstänkte är frihetsberövad
- om brottet gäller våld, hot eller sexualbrott inom familjen
- när den misstänkte är 15-17 år och brottet är av grovre karaktär
- när brottsoffret är under 18 år
- när det gäller grov eller komplicerad brottslighet

Förundersökningsledaren har **objektivitetsplikt**, vilket innebär att hen är skyldig att förhålla sig neutral vid bedömningen av vad som har inträffat och om det kan bevisas i domstol.

- Det är bra om ni när ni ska stötta någon förbereder personen på att det kommer att ställas frågor som kan upplevas som ifrågasättande. Till exempel kan den som anmält ett brott få frågor som till exempel "varför gjorde du inget?". Det är den utsatte som själv måste berätta och säga att "för att jag var rädd" eller liknande. Berättelsen måste komma från den utsatte själv, berättade Jenny Alrud.

En åklagare har tre huvuduppgifter:

- Att utreda brott
- Att fatta beslut om åtal ska väckas eller inte
- Att framträda i domstolen

När förundersökningen är klar ska åklagaren fatta beslut om att väcka åtal eller inte. Om åtal väcks blir det rättegång, kallad huvudförhandling. Två alternativ till åtal är **strafföreläggande**, som innebär böter eller villkorlig dom, och **åtalsunderlåtelse**, som innebär att den misstänkta bedöms skyldig men får inget straff exempelvis på grund av att personen redan är dömt till ett straff. Dessa två alternativ har samma verkan som en dom men det genomförs ingen rättegång.

Rättegången

Under rättegången lägger åklagaren fram sin bevisning för att den misstänkte har begått ett visst brott. Förhör görs med målsäganden (den utsatte), den tilltalade (den misstänkte), vittnen och eventuella experter. Åklagaren lägger fram sin bevisning och försvarsadvokaten lägger fram motbevis eller förmildrande omständigheter.

Domstolen, som består av en domare (jurist) och politiskt valda nämndemän, dömer. Domstolen är oberoende av åklagaren och den tilltalade.

Det är åklagarens roll under rättegången att lyfta fram och bevisa brottet.

Målsäganden och vittnen ska inte känna press att det är deras insats som avgör fallet, utan de ska bara fokusera på att berätta det som de minns och svara på frågorna så gott de kan.

Barn under 15 år behöver inte vara med på en rättegång utan förhören med dem filmas på förhand och spelas upp under rättegången.

När läggs en utredning ned?

Att en utredning läggs ned behöver inte betyda att brott inte har begåtts. Det kan finnas flera andra anledningar till att åtal inte kan väckas:

- Det finns inte tillräckliga bevis för att brott har begåtts eller vem som har begått brottet
- Brottet har lagts ned (preskriberats) för att det har passerat ett visst antal år
- Den misstänkte handlade i nödvärn
- Den misstänkte har lämnat landet

Detta är viktigt att känna till för att kunna stötta brottsutsatta som blir besvikna och upprörda över att deras fall läggs ned. Och bara för att utredningen har lagts ned på

grund av brist på bevis betyder inte det att den är nedlagd för alltid, utan den kan återupptas om ny information framkommer.

Jenny tipsar den som är upprörd och undrar varför utredningen har lagts ned, eller som är orolig för något i rättsprocessen, att ringa till åklagaren och fråga eller bara prata om sina känslor. De flesta brukar känna sig bättre efter ett sådant samtal.

Stöd till brottsoffer under förundersökning och rättegång

Det är viktigt för oss som möter brottsutsatta att känna till att brottsoffer och vittnen ofta kan ha rätt till stöd av olika slag.

- **Målsägandebitråde:** Målsäganden kan ibland ha rätt till ett biträde, som är en advokat som hjälper till under förundersökningen och rättegången. Den som har blivit utsatt för sexualbrott, misshandel och hot i en relation ska alltid få ett biträde. Det är domstolen som avgör om målsäganden har rätt till ett målsägandebitråde.
- **Stödperson:** Om förutsättningarna för att få målsägandebitråde inte är uppfyllda, kan målsäganden i stället få hjälp av en stödperson under rättegången.
- **Skadestånd:** En målsägande kan ha rätt till skadestånd. Skadestånd är ekonomisk ersättning. Kravet på skadestånd förs fram av målsägandebitråde eller åklagare. Även om en utredning har lagts ned, till exempel på grund av att gärningsmannen är okänd, kan den utsatta ändå ha rätt till ersättning. Hen får då vända sig till sitt försäkringsbolag i första hand, i andra hand till Brottsoffermyndigheten.
- **Vittnesstöd:** På många domstolar finns vittnesstöd och särskilda väntrum för vittnen. I Sverige har vi allmän vittnesplikt. Det betyder att den som kallas som vittne av åklagare eller misstänkt är skyldig att vittna i domstol. Det finns vissa undantag som till exempel att vittnet är släkt med den åtalade.